

УДК 330.3

JEL J5

DOI 10.31375/2226-1915-2023-4-114-122

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПРАЦІ
ЯК МАРКЕРОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

В.В. Маргітч

PhD, доцент кафедри економіки і підприємництва

ORCID 0000-0002-9310-3089

viktoria.marhitich@uzhnu.edu.ua

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна

В.І. Дідик

канд.економ.наук, викладач

ORCID 0000-0002-1182-7906

Violetta.diduk@gmail.com

Комунальний заклад «Хустський базовий медичний фаховий коледж»,

Хуст, Україна

В.П. Мигович

аспірант кафедри економіки і підприємництва

ORCID 0000- 0001- 5297-1990

migovich.mc@gmail.com

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна

Анотація. *Досягнення конкурентоспроможності стає в умовах посилення конкурентної боротьби життєве необхідною умовою. Метою дослідження є обґрунтування взаємозв'язку між рівнем конкурентоспроможності бізнесу та стратегічним управлінням ефективністю праці, для чого окреслені показники ефективності праці та функції стратегічного управління нею.*

Дослідження показало, що конкурентоспроможність визначаємо як результат живої праці виконавців та живої праці підприємців. Фактором побудови стійкої конкурентоспроможності виступає праця та стратегічне управління нею. Стратегічне управління ефективністю праці являє собою комплекс заходів, що перетворюють працю на конкурентну перевагу.

Представлені два критерії ефективності праці як маркеру конкурентоспроможності. Перший оцінює ефективність праці підприємців, праця яких забезпечує отримання прибутку. Другий критерій – продуктивність праці, котра традиційно показує результативність роботи найманих працівників. Ефективність праці підприємців розраховується шляхом ділення прибутку на час, а продуктивність праці – відповідно обсягу виробленої продукції, послуг на час.

© Маргітч В.В., Дідик В.І., Мигович В.П., 2023

Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності бізнесу необхідним та доцільним є стратегічне управління. У статті обґрунтовані базові функції стратегічного управління як активністю підприємців, так й діяльністю найманих працівників. Функції стратегічного управління живою працею підприємців: прогностна, людського розвитку, контролінгова. Функції стратегічного управління ефективності живої праці найманого працівника включають наступні: оціночна, організаційна, мотиваційна.

Ключові слова: конкурентоспроможність, стратегічне управління, ефективність, продуктивність праці, прибутковість, підприємницька діяльність, національна та регіональна економіка.

UDC 330.3

JEL J5

DOI 10.31375/2226-1915-2023-4-114-122

STRATEGIC MANAGEMENT OF LABOR EFFICIENCY AS A MARKER OF COMPETITIVENESS

Viktoriya Marhitych

PhD, associate professor

ORCID 0000-0002-9310-3089

viktoria.marhitich@uzhnu.edu.ua

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Violeta Diduk

PhD, Tutor

ORCID 0000-0002-1182-7906

Violetta.diduk@gmail.com

Communal institution «Khust basic medical professional college», Ukraine

Vladyslav Myhovych

PhD student

ORCID 0000-0001-5297-1990

migovich.mc@gmail.com

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Abstract. *Achieving competitiveness becomes a vital, necessary condition in the conditions of increased competition. Competitiveness is the main goal of the enterprise, region, national economy: it determines the position of business, region, national economy in the long term. The purpose of the study is to substantiate the relationship between the level of business competitiveness and strategic management of labor efficiency.*

The study showed that we define competitiveness as the result of the hard work of performers and the hard work of entrepreneurs. In conditions of low labor efficiency, the profitability of the business decreases, the quality of the work organization as a whole is lost, and as a result, the competitiveness of the enterprise deteriorates, i.e. its positioning relative to competitors. Labor and its strategic management are factors in building sustainable competitiveness of business? Region and national economy. A wide range of indicators serve as a measure of the level of competitiveness, but in the context of this study, we can suggest evaluating its level through the indicator of labor efficiency. Two criteria of labor efficiency as a marker of competitiveness are presented in the paper. The first one evaluates the efficiency of the activity of entrepreneurs whose work provides profit. The second criterion is labor productivity, which traditionally shows the effectiveness of the work of employees.

Labor efficiency of entrepreneurs is calculated by dividing profit by time, and labor productivity of employees is calculated by the volume of produced products to the used time.

To ensure long-term business competitiveness, strategic management is necessary and appropriate. It is grounded functions of strategic management. Functions of strategic management of the activity of entrepreneurs: predictive, human development, controlling. The functions of strategic management of the effectiveness of labor of an employee include the following: evaluation, organizational, and motivational.

Keywords: *competitiveness, efficiency, strategic management, management functions, labor productivity, profitability, entrepreneurial activity, regional and national economy.*

Постановка проблеми. В умовах посилення конкурентної боротьби вельми актуальним стає пошук шляхів, механізмів, важелів підвищення ефективності діяльності підприємства. Ефективність виконує широке коло функцій, серед яких однією з основних можливо назвати оціночну: саме рівень ефективності визначає доцільність та результативність діяльності, що відбулася, та виступає маркером стратегічно запланованих дій. Серед усіх показників ефективності універсальним й найбільш інформативним є показник ефективності праці. Саме праця, жива а не уречевлена, слугує сферою, де реалізуються стратегічні цілі й завдання. Від планування та організації праці залежить результативність діяльності бізнесу в цілому; в умовах низької ефектив-

ності праці знижується рентабельність бізнесу, втрачається якість організації роботи в цілому, а як наслідок – погіршується конкурентоспроможність підприємства, тобто його позиціонування відносно конкурентів. Виходячи з цього, доцільно стверджувати, що ефективність праці виступає маркером управлінських рішень, як у сфері поточної активності бізнесу, так й у стратегічному управлінні. При перспективній оцінці майбутнього стану бізнесу, його конкурентоспроможності, визначенні планових показників врахування індикаторів праці дозволяє підвищити результативність використання робочої сили, котра є безпосереднім виробником та реалізатором стратегічних інтенцій [4], [12] бізнесу, регіону, національної економіки.

Огляд останніх досліджень та літератури. Проблематика продуктивності праці достатньо широко висвітлена в сучасних наукових дослідженнях. Так, В. Мікловда з одностороннім розглядом «індикатори конкурентоспроможності економічної системи за критерієм ефективності праці» [13] як такі, що слугують виконанню оціночної функції управління розвитком. Н. Кубіній, Р. Завадяк проводять порівняльний аналіз продуктивності праці України та Польщі й стверджують, що показники продуктивності праці являють собою «indicators of human development in Poland and Ukraine as interconnected and at the same time strategic factors in building a competitive national economy» [5]. І. Заюков проводить макроекономічний аналіз продуктивності праці [9], визначаючи причини її недостатнього рівня. Ю. Навзорова, розглядаючи методичні основи оцінки готельного бізнесу [15], опосередковано доводить значення ефективності для розвитку підприємства.

Разом з тим, питання стратегічного управління працею як ресурсом розвитку й фактору підвищення рівня конкурентоспроможності, а відповідно, її ефективності, не знайшли необхідної уваги науковців.

Завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування взаємозв'язку між рівнем конкурентоспроможності бізнесу та стратегічним управлінням ефективністю праці.

Для досягнення мети вирішені завдання:

1. Розкрити сутність конкурентоспроможності бізнесу.

2. Визначити критерії ефективності стратегічного управління працею.

3. Виявити функції стратегічного управління працею підприємств та найманих працівників.

Основний матеріал дослідження. Конкурентоспроможність – це умова стратегічної життєдіяльності бізнесу, при тому, що забезпечити конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на конкурентному полі притаманно лише його людському чиннику, який є носієм інноваційних знань [14]. Іншими словами, саме людський фактор, жива праця залучених у бізнес людей забезпечує формування конкурентних переваг. Будь які напрямки побудови конкурентоспроможності залежать від людського потенціалу, його якісної та кількісної характеристик. Наприклад, впровадження інноваційного виробництва в умовах інтенціональної економіки [11] вимагає вміння від підприємця керувати персоналом, що здатний працювати в інноваційному середовищі. Відповідно, наймані працівники також повинні мати навички працювати в умовах мінливості, креативної атмосфери, високої ризикованості майбутнього стану.

Конкурентоспроможність також визначається в русі підприємницької діяльності, котра є складовою живої праці. Внаслідок цього, «entrepreneurial choices, in our view, are influenced by meanings of place that are neither objective nor shared but individual: shaped by direct experiences and through experiencing the experiences of others over a two-dimensional time (i.e. internally as part of an individual life 'journey' as well as externally as chronological events)» [8].

Виходячи з цього, конкурентоспроможність визначаємо як результат живої праці виконавців та живої

праці підприємців. Конкурентоспроможність може бути оцінена широким колом показників, але в контексті даного дослідження можемо запропонувати оцінювати її рівень через показник ефективності праці.

Ефективність праці в свою чергу може бути представлена як продуктивність, тобто розраховуватися шляхом ділення обсягів виробленої продукції на витрачений час. Другим показником ефективності є прибутковість праці, тобто показник, що відображає співвідношення чистого прибутку до обсягу витраченого часу. Час визначаємо як загальне, універсальне мірило живої праці.

Ефективність праці як мірило конкурентоспроможності виступає інструментом, що притаманний як поточній активності бізнесу [2], так й його стратегічному управлінню. «Комбінацію та взаємовплив стратегічних й тактичних видів діяльності» [10] та видів управління доцільно використовувати як основу для побудови стратегічної конкурентоспроможності.

Останнє, тобто «strategic management can be defined as the art and science of formulating, implementing, and evaluating cross-functional decisions that enable an organization to achieve its objectives. As this definition implies, strategic management focuses on integrating management, marketing, finance/accounting, production/operations, research and development, and information systems to achieve organizational success» [1]. При цьому досягти організаційного прогресу та забезпечити розвиток без ефективної праці практично неможливо.

Також вважається, що стратегічне управління притаманне великому бізнесу: «the traditional strategic management literature is primarily designed with an debatably singularly focused towards large corporations, replete with systems, programs, diagrams, matrices, and plans fully descriptive and mutually supportive of such strategic approaches as joint-ventures, diversification, outsourcing, and strategic alliances for solving different organizational problems» [6]. Зарубіжні економісти та управлінці вважають, що «strategic management is the process of defining and implementing an organization's strategy. It involves analyzing current circumstances, developing a plan to reach important goals, and executing that plan» [7].

Взаємозв'язок конкурентоспроможності та стратегічного управління працею показано на рис. 1.

Як свідчить експозиція на рис. 1, конкурентоспроможність бізнесу визначається стратегічним управлінням, що здійснюється у двох напрямках: працею підприємців та працею найманих працівників.

Другим аргументом важливості стратегічного управління людським ресурсом, ефективність якого – мірило конкурентоспроможності – функціональне навантаження стратегічного управління [3], диференційоване між підприємцями та найманими працівниками. Кожний з напрямків виконує різні функції, що наведені на рис. 2.

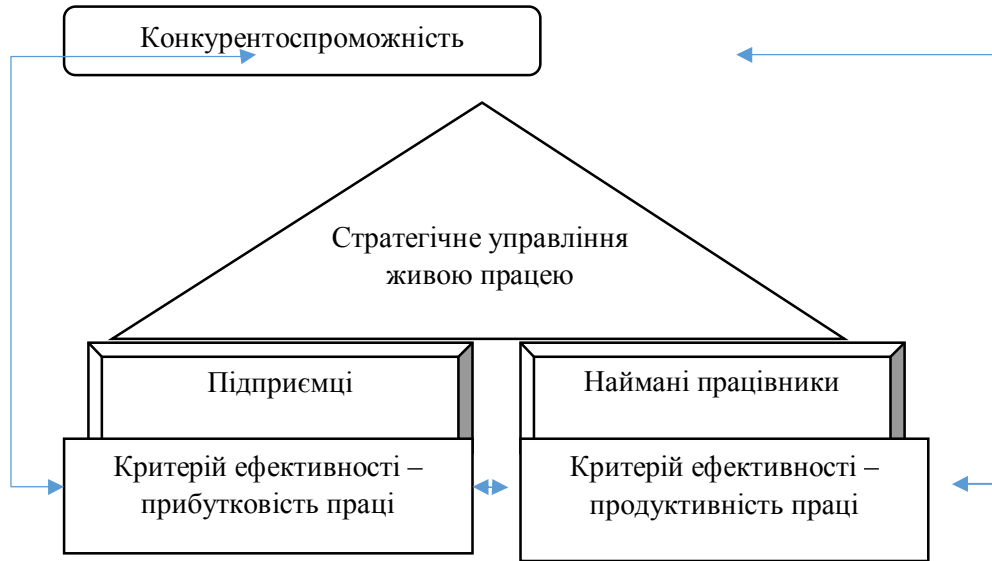

Рис. 1. Критерії ефективності стратегічного управління живою працею підприємців та найманих працівників

Джерело: авторська розробка

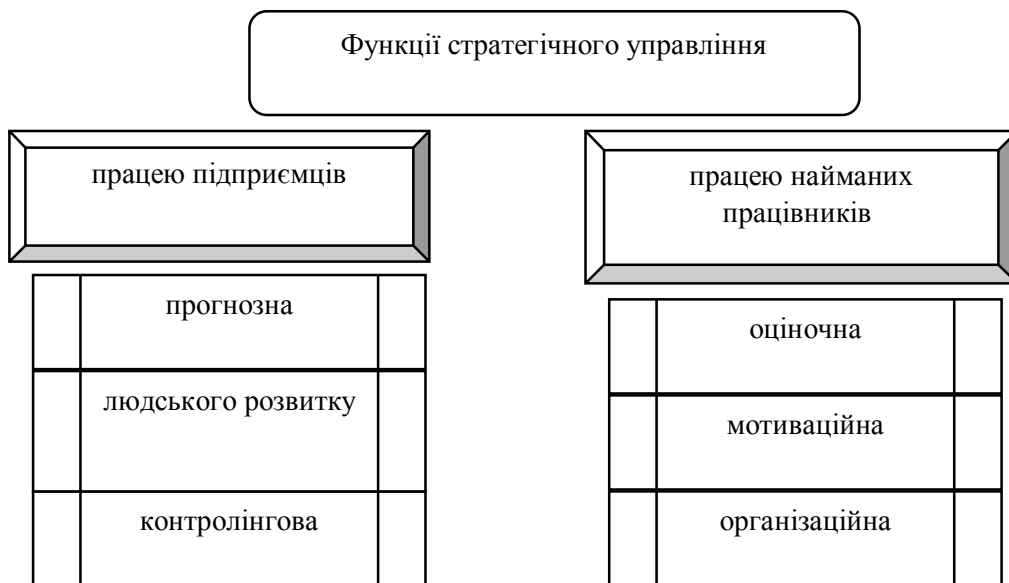

Рис. 2. Функції стратегічного управління живою працею підприємців та найманих працівників

Джерело: авторська розробка

Функції стратегічного управління живою працею підприємців полягають в наступному:

- прогнозна (розраховуються показники прибутковості у довгостроковому часовому вимірі);
- людського розвитку (формування стратегії розвитку людського ресурсу на підприємстві);
- контролінгова (проводиться стратегічний аналіз не лише ринкових можливостей, але й стратегічного внутрішнього потенціалу, в тому числі й потенціалу підприємницького розвитку, праці підприємців).

Функції стратегічного управління ефективності живої праці найманого працівника включають такі:

- оціночна (оцінка ефективності кадрової політики, оцінка резервів зросту продуктивності праці; оцінка впровадження сучасних технологій та ін.);
- організаційна (впровадження наукової організації праці, оцінка ефективності й результативності заходів з наукової організації праці й нормування праці);
- мотиваційна (формування культури, в межах якої наймані працівники підтримують та працюють на реалізацію стратегії розвитку бізнесу).

Висновки. Конкурентоспроможність виступає основною метою діяльності підприємства, визначає позицію бізнесу у довгостроковій перспективі.

Дослідження показало, що конкурентоспроможність визначаємо як результат живої праці виконавців та

живої праці підприємців. Фактором побудови стійкої конкурентоспроможності виступає праця та стратегічне управління нею.

Виміром рівня конкурентоспроможності слугує широке коло показників, але в контексті даного дослідження можемо запропонувати оцінювати її рівень через показник ефективності праці.

Представлені два критерії ефективності праці як маркеру конкурентоспроможності. Перший оцінює ефективність праці підприємців, праця яких забезпечує отримання прибутку. Другий критерій – продуктивність праці, котра традиційно показує результативність роботи найманих працівників.

Ефективність праці підприємців розраховується шляхом ділення прибутку на час, а продуктивність праці – відповідно обсягу виробленої продукції, послуг на час.

Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності бізнесу необхідним та доцільним є стратегічне управління. Обґрунтовані функції стратегічного управління. Функції стратегічного управління живою працею підприємців: прогнозна, людського розвитку, контролінгова. Функції стратегічного управління ефективності живої праці найманого працівника включають такі: оціночна, організаційна, мотиваційна.

У подальших дослідженнях заплановано побудувати детерміновану факторну модель впливу праці на рівень конкурентоспроможності бізнесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Fred R. David. *Strategic Management. Concepts and cases*. Prentice Hall. 2011. 694 p. URL: https://pracownik.kul.pl/files/12439/public/3_David.pdf (дата звернення 15.10.2023).
2. Grebennyuk, N., Navrozova, Yu., Danchenko, O., Jakubek, P. *Methodical approaches to the management of the crewing company efficiency*. *Economic Annals-XXI* 2019. №, 177(5-6). P.114-125. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V177-10>. (дата звернення 15.10.2023).
3. *Key Functions of Strategic Management*. Emerald URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/978-1-78714-225-120171002/> (дата звернення: 14.10.2023).
4. Kubiniy N., Kubiniy V. *Intention for trust in a synergic economic system*. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: Зб. Матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, К.: КНЕУ, 2022. 370 с. ISBN 978-966-926-416-9.
5. Kubiniy, N., & Zavadyak, R., & Hudzovata, L. *The human factors of the national economic development: a comparative analysis of Poland and Ukraine*. *Conference Proceedings Determinants Of Regional Development*, [S.l.], 2, p. 331-343, dec. 2021. URL: <http://pes.pwz.pila.pl/index.php/proceedings/article/view/206>. (дата звернення 18.10.2023).
6. *The Scalability of H. Igor Ansoff's Strategic Management Principles for Small and Medium Sized Firms*. URL: https://www.researchgate.net/publication/228648130_The_Scalability_of_H_Igor_Ansoff's_Strategic_Management_Principles_for_Small_and_Medium_Sized_Firms#fullTextFileContent. (дата звернення: 27.11.2023).
7. *What is the strategic management process + how to get started?* URL: <https://miro.com/blog/strategic-management-process/> (дата звернення 27.11.2023).
8. Zografia Bika, Christos Kalantaridis. *Time, Entrepreneurial Experience(s), and the Meaning of Place: A Study of Migration Discontinuities*. *Academy of Management proceedings*. 2020. URL: <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/AMBPP.2020.14387abstract> (дата звернення 05.11.2023).
9. Заюков І. *Макроекономічна оцінка продуктивності праці в Україні за видами економічної діяльності*. *Вісник ВПІ*. 2020. Вип. 1. С. 23–31.
10. Кубиній Н. Ю, Данайканич О.В., Кубиній В.В. *Методичні аспекти аналізу доходу підприємства*. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2020. Вип. 1. С. 97-102.
11. Кубиній, Н., Маргітич, В., & Кубиній, В. *Продуктивність праці в інтенціональній економіці*. *Економіка та суспільство*, 2022. (43). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-81> (дата звернення 27.11.2023).
12. Кубиній Н.Ю. *Філософський бекграунд імовірності як категорії інтенціональної економіки*. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. 2021. Вип. 1(57). С.48-53.

13. Мікловда В.П., Кубіній Н.Ю., Мошак С.М. Рейтинг конкурентоспроможності України за критерієм ефективності праці. Демографія та соціальна економіка. 2015. № 3. С. 199-208.
14. Кубіній Н.Ю., Чекан І.В., Тізеш П.П. Сильні сторони регіону як складова стратегії розвитку Закарпатської області. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер Економіка. 2021. Вип. 2(58). С. 20-25.
15. Gonchar O., Kholodenko A., Navrozova Yu. Optimization of Port Services Quality Indicators. 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, ACIT 2023, Wroclaw, Poland, September 21-23, 2023. P. 265-269. DOI: 10.1109/ACIT58437.2023.10275648

REFERENCE

1. Fred R. David (2011). *Strategic Management concepts and cases*. Prentice Hall. 694 p. Retrieved from: https://pracownik.kul.pl/files/12439/public/3_David.pdf
2. Grebennyk, N., Navrozova, Yu., Danchenko, O., & Jakubek, P. Methodical approaches to the management of the crewing company efficiency. *Economic Annals-XXI* (2019), 177(5-6), 114-125. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V177-10>.
3. *Key Functions of Strategic Management*. Emerald. Retrieved from: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/978-1-78714-225-120171002>
4. Kubiniy N., Kubiniy V. (2022). Intention for trust in a synergic economic system. *Strategic imperatives of modern management: Collection. Materials of the VI International Scientific and Practical Conference*, p.23-26.
5. Kubiniy, N., & Zavadyak, R., & Hudzovata, L. (2021). The human factors of the national economic development: a comparative analysis of Poland and Ukraine. *Conference Proceedings Determinants Of Regional Development*, [S. l], 2, p. 331-343, dec. Retrieved from: <http://pes.pwz.pila.pl/index.php/proceedings/article/view/206>.
6. *The Scalability of H. Igor Ansoff's Strategic Management Principles for Small and Medium Sized Firms*. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/228648130>.
7. *What is the strategic management process + how to get started*. Miro. Retrieved from: <https://miro.com/blog/strategic-management-process>
8. Zografia Bika & Christos Kalantaridis. (2020). Time, Entrepreneurial Experience(s), and the Meaning of Place: A Study of Migration Discontinuities. *Academy of Management proceedings*. Retrieved from: <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/AMBPP.2020.14387abstract>.
9. Zaiukov, I. (2020). Makroekonomichna otsinka produktyvnosti pratsi v Ukraini za vydamy ekonomichnoi diialnosti. [Macroeconomic assessment of labor productivity in Ukraine by types of economic activity.] *Visnyk VPI – Bulletin VPI*. 1. 23–31. [in Ukrainian].

10. Kubinii, N. Yu., Danaikanych, O.V. & Kubinii, V.V. (2020). *Metodychni aspekty analizu dokhodu pidpriemstva [Methodical aspects of enterprise income analysis]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika. – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Economy. V.1. 97-102. [in Ukrainian].*
11. Kubiniy, N., Marhitych, V., & Kubiniy, V. (2022). *Produktyvnist pratsi v intentsialnii ekonomitsi. [Labor productivity in the intentional economy]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society. (43). Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-81> [in Ukrainian].*
12. Kubiniy N. *Filosofskiy bekground verojatnosity jak kategorioi intencionalnoi ekonomiky [The Philosophical Background of Probability as a Category of Intentional Economics]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika. – Scientific list of Uzhgorod University. Series of Economics. 2021. 1(57). P.48-53. [in Ukrainian].*
13. Miklova, V., Kubiniy, N. & Moshak, S. (2015). *Reitynh konkurento-spromozhnosti Ukrainy za kryteriiem efektyvnosti pratsi. [Rating of Ukraine's competitiveness by the criterion of labor efficiency] Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and the social economy, 3, 199-208. [in Ukrainian].*
14. Kubiniy, N.Iu., Chekan, I.V. & Tizesh, P.P. (2021). *Sylni storony rehionu yak skladova stratehii rozvytku Zakarpat-skoj oblasti [Strengths of the region as a component of the development strategy of Zakarpattia region]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Ser. Economy, 2(58), 2025. [in Ukrainian].*
15. Gonchar, O., Kholodenko, A. & Navrozova, Yu. (2023). *Optimization of Port Services Quality Indicators. 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, ACIT 2023, Wrocław, Poland, September 21-23, 2023. P. 265-269. DOI: 10.1109/ACIT58437.2023.1027 5648*

Стаття надійшла до редакції 17.11.2023

Посилання на статтю: Маргітич В.В., Дідик В.І., Мигович В.П. Стратегічне управління ефективністю праці як маркером конкурентоспроможності // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: 36. наук. праць. Одеса: ОНМУ, 2023. № 4 (84). С. 114-122. DOI 10.31375/2226-1915-2023-4-114-122.

Article received 17.11.2023

Reference a JournalArtic: Marhitych, V., Diduk, V. & Myhovych, V. (2023). Strategic management of labor efficiency as a marker of competitiveness // Development of management and entrepreneurship methods on transport. 4(84). P. 114-122. DOI 10.31375/2226-1915-2023-4-114-122.